

АНАЛІЗ СИСТЕМИ ОПЛАТИ ПРАЦІ В ЄВРОПЕЙСЬКИХ КРАЇНАХ

АНАЛІЗ СИСТЕМИ ОПЛАТИ ПРАЦІ В ЄВРОПЕЙСЬКИХ КРАЇНАХ

© **Офіс з фінансового та економічного аналізу у Верховній Раді України, 2018**

вул. Велика Житомирська, 11, офіс 512
01025, м. Київ, Україна
тел. +38 044 255 92 31
info@feao.org.ua
www.feao.org.ua
www.facebook.com/feao.vru/

Метою публікації є порівняльний аналіз рівня оплати праці у європейських країнах у 2017 році. У дослідженні представлено інформацію про заробітні плати та додаткові преференції для вищих посадовців – глав держав і парламентарів. Проведено порівняльний аналіз оплати праці членів парламентів країн ЄС у 2012 та 2017 рр. та Європейського парламенту, а також визначено рівень її перевищення над середньою заробітною платою по країні. Визначено особливості системи покриття додаткових витрат для парламентарів кожної з проаналізованих країн. Також досліджено рівень середньої та мінімальної заробітної плати в європейських країнах та паритет купівельної спроможності.

Офіс з фінансового та економічного аналізу у Верховній Раді України створено в рамках проекту, що імплементується консорціумом партнерів, адмініструється Вестмінстерською фундацією за демократію (WFD) та фінансується програмою «Підтримка реформи управління державними фінансами» Німецького товариства міжнародного співробітництва (GIZ) за дорученням Федерального Міністерства економічної співпраці та розвитку Німеччини (BMZ) та Міністерства Великобританії з питань міжнародного розвитку (DfID).

Завдання Офісу полягає в посиленні ефективності та якості економічного та фінансового законодавства, яке розробляє й ухвалює Верховна Рада України, та підвищенні використання наявної в Україні фінансової інформації для здійснення ефективного нагляду за діяльністю Уряду.

Передрук цього матеріалу авторизований. Дозвіл на використання або передрук тексту необхідно отримати напряму від власників прав.

Підготувала: к. е. н. Алла Іващенко.

За загальною редакцією Віктора Мазярчука.

Думки, висловлені в матеріалах автора, необов'язково відображають точку зору ОФЕА, його працівників або представників наглядової ради.

Автори не є співробітниками, не консультують, не володіють акціями та не отримують фінансування від жодної компанії чи організації, яка мала б користь від цього матеріалу, а також жодним чином з ними не пов'язані.

© **Офіс з фінансового та економічного аналізу у Верховній Раді України, 2018**

ЗМІСТ

ВСТУП	6
1. Рівень заробітних плат глав держав у країнах ОЕСР	8
2. Рівень заробітних плат глав УРЯДІВ країн ОЕСР	17
3. Порівняльний аналіз заробітних плат членів парламенту Європейських країн	22
4. Рівень покриття витрат та додаткових бонусів для членів парламенту країн ЄС	25
5. Рівень життя країн ЄС на основі аналізу середньої та мінімальної заробітної плати, а також паритету купівельної спроможності	32
ВИСНОВКИ	36
ДОДАТКИ	39
Додаток 1	39
Додаток 2	40
Додаток 3	41
Додаток 4	42

ВСТУП

Заробітна плата посадовців вищих рівнів, зокрема президентів, прем'єр-міністрів та членів парламенту, – предмет аналізу цього дослідження. Окрім того, у роботі проаналізовано рівень оплати праці цих категорій державних управлінців і середня заробітна плата по країні та мінімально встановлений рівень оплати праці.

У більшості досліджуваних країн для посадовців вищих рівнів застосовується система бонусів за роки служби, а також додаткові пільги на проїзд, житло та покриття адміністративних витрат за рахунок парламенту. У багатьох випадках додаткові бонуси не є базою для оподаткування, а парламентарі можуть отримувати дохід не тільки від політичної діяльності, саме тому інформація про кінцевий дохід політиків після сплати податків не є загальнодоступною.

Із зазначених вище причин у дослідженні представлено базові (до оподаткування) зарплати представників парламентів ЄС. У більшості випадків парламентарі мають можливість та заробляють більше за вказану суму, обіймаючи певні посади: спікерів, лідерів політичних груп, міністрів тощо.

Окрім того, у деяких країнах (Норвегія, Фінляндія, Великобританія) парламентарі отримують довічне пенсійне забезпечення, базою для обчислення якого є стаж роботи в парламенті та рівень заробітної плати.

З'ясовано, що найвищу оплату праці мають глави держав таких країн, як Великобританія, Данія, Бельгія, Нідерланди, які є монархіями. Найнижчий рівень оплати праці серед країн ОЕСР в президентів Естонії, Чеської Республіки, Латвії, Угорщини тощо.

Найвищий рівень заробітних плат для глав парламентів притаманний Швейцарії, Німеччині та Австрії, притому для монархічних країн характерний середній рівень базових заробітних плат для прем'єр-міністрів серед країн ОЕСР. Найнижчі заробітні плати серед проаналізованих країн виплачуються главам парламенту Чеської Республіки, Естонії, Греції, Угорщини, Португалії, Польщі.

При порівнянні заробітної плати парламентарів із середньою заробітною платою по країні було виявлено, що найбільший розрив спостерігається

у Швейцарії та Німеччині (більш ніж у 8 разів), а найменший – у Чеській Республіці, Естонії, Греції, Угорщині.

Детальніший аналіз представлено в розділах 1-5 пропонованого дослідження.

1. РІВЕНЬ ЗАРОБІТНИХ ПЛАТ ГЛАВ ДЕРЖАВ У КРАЇНАХ ОЕСР

Усі країни світу залежно від типу державного устрою можна поділити на кілька груп¹:

- президентська система правління, у якій президент є главою виконавчої гілки влади та в багатьох випадках одночасно главою країни та главою уряду;
- напівпрезидентська система правління, у якій зазвичай президент є представником тільки виконавчої влади, а прем'єр-міністр – главою уряду;
- парламентська система правління, у якій прем'єр-міністр є одночасно як главою виконавчої гілки влади, так і лідером законодавчої (ступінь виконавчої влади президента при цьому може ранжуватися від досить значної до обмеженої);
- конституційно-монархічна система правління з церемоніальним (протокольним) монархом, у якій прем'єр-міністр є главою виконавчої гілки влади, у деяких випадках прем'єр-міністр також лідер і законодавчої влади. В інших випадках виконавча влада відокремлена від законодавчої, при цьому глава держави є конституційним монархом за погодженням уряду, громадян та інших представників;
- конституційно-монархічна система правління з активним монархом, у якій прем'єр-міністр має виключні права виконавчої влади, але при цьому монархи мають значну політичну владу та можуть використовувати її на власний розсуд;
- абсолютно-монархічна система правління, у якій монарх має виключну владу, яка не може бути обмежена навіть Конституцією.

Парламентська форма правління – система демократичного управління країною, у якій виконавча влада є похідною від законодавчої, тобто парламенту. Виконавча влада представлена главою держави, тобто президентом, який має тільки номінальну владу, та главою держави, тобто прем'єр-міністром, який є реальною главою виконавчої гілки влади².

1 List of countries by system of government. Retrieved 9th of July, 2018, from: https://en.wikipedia.org/wiki/List_of_countries_by_system_of_government#Systems_of_governance.

2 Difference between Parliamentary and Presidential Form of Government. Key Differences, 2017. Retrieved 9th of July, 2018, from: <https://keydifferences.com/difference-between-parliamentary-and-presidential-form-of-government.html#KeyDifferences>.

Президентська форма правління передбачає, що главою держави є тільки одна людина, тобто президент. Президента обирають лише жителі країни або виборча колегія на визначений термін. Президент призначає деяких міністрів і таким чином формує кабінет, який допомагає у виконанні обов'язків управління країною.

До основних відмінностей між парламентською та президентською формами правління належать²:

- Парламентська система правління – це така система, у якій відбувається взаємодія між законодавчою та виконавчою владою, тоді як судова влада самостійна. Президентська форма правління передбачає, що три гілки влади незалежні одна від одної.
- Виконавча гілка влади парламентської форми правління представлена двома органами – главою держави (президент) та главою уряду (прем'єр-міністр), тоді як президентська має лише президента.
- Парламентська форма правління передбачає, що орган виконавчої влади, тобто рада міністрів, підзвітна парламенту, тоді як за президентської форми виконавча влада не підзвітна парламенту за свої акти.
- У парламентській формі правління передбачено право прем'єр-міністра розпустити нижню палату до закінчення строку дії, тоді як президент не має таких повноважень за президентської форми правління.
- Термін перебування виконавчої влади не визначено за парламентської форми правління, раду міністрів може бути розпущено в разі недовіри парламенту, при цьому за президентської форми правління існує фіксований термін для виконавчої влади.

Країни Організації економічного співробітництва і розвитку (далі – ОЕСР)³ відповідно до поданої класифікації належать переважно до *парламентських республік* (де президент має церемоніальний характер), зокрема це стосується Австрії, Болгарії, Греції, Естонії, Ісландії, Ізраїлю, Ірландії, Італії, Мальти, Латвії, Німеччини, Словенії, Словаччини, Угорщини, Фінляндії та Чеської Республіки.

Також багато країн ОЕСР є *конституційними монархіями* з церемоніальним монархом, зокрема Бельгія, Великобританія, Данія, Іспанія, Люксембург, Нідерланди, Норвегія та Швеція. До *президентських республік з напівпрезидентською системою* правління належать Литва, Франція,

3 ОЕСР (OECD) – Організація економічного співробітництва і розвитку.

Португалія, Польща, Румунія. Кіпр є державою з *президентською системою влади*, а Швейцарія – *парламентська республіка*, у якій виконавча влада президента залежна від законодавчої влади.

Нарахування оплати праці для посадовців вищого рівня, глав держав зокрема, – предмет аналізу цього дослідження, тому на Рис. 1 представлено базові рівні заробітних плат глав держав ОЕСР.

Королева Великобританії Єлизавета II є найбільш високооплачуваною главою держави серед країн ОЕСР, її щорічний дохід становить більш ніж 87 млн євро.

Як зазначено вище, ролі деяких глав держав ОЕСР мають більш формальний (протокольний) характер, зокрема президент Швейцарії обирається наряду із сімома федеральними радниками та є головуючим членом Швейцарської федеральної ради (Swiss Federal Council) – колективного органу управління державою. Тому виконавча влада президента підпорядкована законодавчій гілці⁴.

Більш детально річний рівень заробітних плат глав країн ОЕСР із зазначенням посади (президент/монарх) подано в Додатку 1.

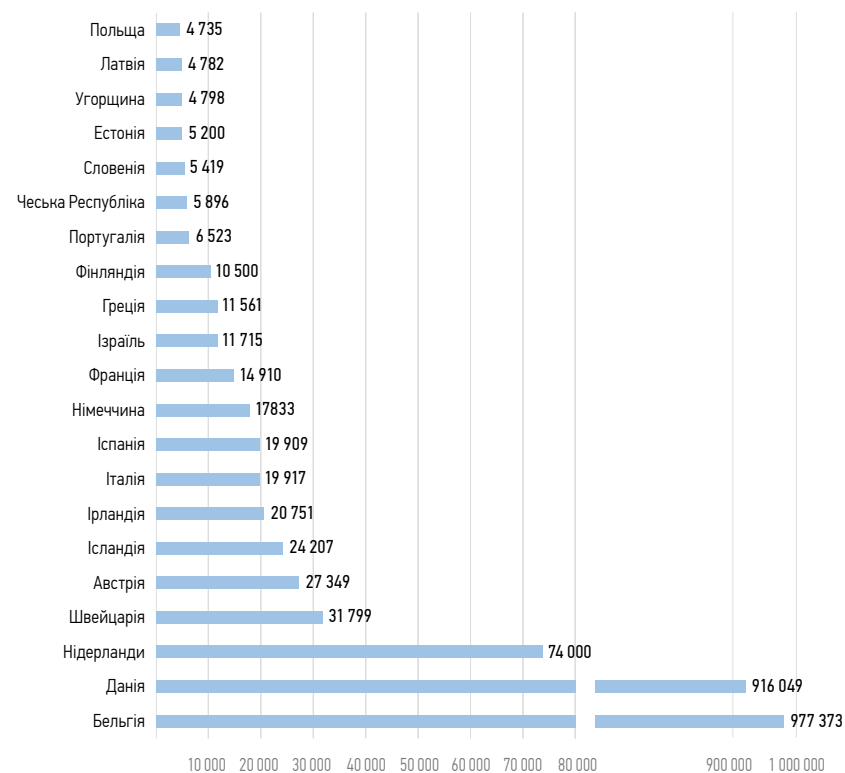

Рис. 1. Рівень місячних зарплат глав держав ОЕСР у 2017 році, євро.

Джерело: розраховано автором на основі інформації про річні заробітні плати глав держав⁵

З рис. 1 видно, що найбільший рівень заробітних плат у конституційних монархіях – Великобританії, Бельгії, Данії та Нідерландах.

Такі країни, як Швейцарія, Австрія, Ісландія, Ірландія, Італія, Іспанія та Німеччина, мають одні з найвищих заробітних плат для президентів (у середньому на рівні 20 тис. євро на місяць), при цьому більшість з них (окрім Іспанії) є парламентськими республіками.

Що стосується таких парламентських республік, як Естонія, Чеська Республіка,

⁴ List of countries by system of government. Retrieved 9th of July, 2018, from: https://en.wikipedia.org/wiki/List_of_countries.

⁵ Pay check. Base pay packets for the heads of state and government in the OECD. Retrieved 11th of June, 2018, from: <https://www.ig.com/uk/forex/research/pay-check#/salary>; List of salaries of heads of state and government. Retrieved 8th of June, 2018, from: https://en.wikipedia.org/wiki/List_of_salaries_of_heads_of_state_and_government.

Латвія, Угорщина, Португалія, Словенія, то вони мають найнижчий серед розглянутих країн рівень президентських заробітних плат – у середньому 4-5 тис. євро на місяць, окрім Польщі, де аналогічний рівень оплати праці президента на місяць, але вона президентська республіка.

Президенти Фінляндії, Греції, Ізраїлю та Франції отримують заробітну плату в середньому близько 12 тис. євро – досить високу серед проаналізованих країн ОЕСР, які в більшості випадків є парламентськими республіками, окрім Франції, яка належить до президентського типу правління (детальніше про рівні оплати праці в Додатку 1).

Окрім абсолютної величини заробітної плати, важливе значення для порівняння оплати праці в різних країнах має індикатор перевищення заробітної плати президента над середньою заробітною платою на місяць (Табл. 1).

Таблиця 1

Рівень перевищення заробітної плати глав держав над середньою заробітною платою в країні на місяць у 2017 році за критерієм типу правління, кількість разів

Поділ країн ОЕСР за типом правління					
Конституційні монархії		Парламентські республіки		Президентські республіки	
Країна	Рівень	Країна	Рівень	Країна	Рівень
Великобританія	2507	Австрія	8,4	Франція	5,1
Бельгія	291	Італія	8,3	Португалія	3,9
Данія	258	Швейцарія	7,8	Польща	2,7
Нідерланди	21	Греція	6,8		
Іспанія	8	Ісландія	6,4		
		Ірландія	6		
		Німеччина	5,7		
		Ізраїль	5,1		
		Фінляндія	3,7		
		Чеська Республіка	3,6		
		Угорщина	3,3		
		Естонія	3,3		
		Латвія	3,2		
		Словенія	2,3		

Джерело: розраховано автором на основі інформації про заробітні плати⁶

⁶ Pay check. Base pay packets for the heads of state and government in the OECD. Retrieved 11th of

Згідно з Табл. 1 найбільший розрив між заробітною платою глави держави та її середньою величиною по країні в 2017 році притаманний монархіям: Великобританії (більш ніж 2 500 разів), Бельгії (близько 290 разів) та Данії (майже 260 разів).

Для парламентських республік характерний менший рівень перевищення (див. Табл. 1) – у середньому близько 5 разів, де найвище значення має Австрія (8,4), а найнижче – Словенія (2,3). Президентські республіки не мають суттєвих відмінностей від парламентських за цим показником, найвищий розрив серед проаналізованих країн ОЕСР у Франції (близько 5 разів), найнижчий у Польщі (2,7).

Також глави деяких держав мають **додаткові преференції**: у **Норвегії** король, королева, кронпринц та його дружина звільнені від сплати податків. Інші члени королівської родини, зокрема дочка короля, сплачують всі податки відповідно до чинного законодавства.

Державний бюджет Норвегії також містить інформацію про витрати, пов'язані з королівською родиною, які є частиною бюджетів різноманітних міністерств та департаментів (зокрема, Міністерство закордонних справ відповідальне за закордонні поїздки в службових справах, Міністерство оборони – за помічників та експлуатацію королівської яхти), усі ці витрати відображені в так званому цивільному реєстрі (civil list)⁷.

Щорічно суд Норвегії публікує звіт, який включає фінансовий аналіз бюджету королівської родини (наявність профіциту або дефіциту королівського бюджету) та детальне відображення щоденних витрат, зокрема приватні поїздки, витрати на електроенергію та опалення тощо. Рахунок надходжень та витрат, а також баланс проходять два типи аудиту – внутрішній главою адміністрації Королівського двору та зовнішній аудиторською фірмою Deloitte.

Асигнування на королівську родину в **Нідерландах** поділяються на дві

June, 2018, from: <https://www.ig.com/uk/forex/research/pay-check#/salary>; List of salaries of heads of state and government. Retrieved 8th of June, 2018, from: https://en.wikipedia.org/wiki/List_of_salaries_of_heads_of_state_and_government; List of countries by system of government. Retrieved 9th of July, 2018, from: https://en.wikipedia.org/wiki/List_of_countries; Average salary in European Union, 2017. Retrieved 12th of June, 2018, from: <https://www.reinisisfischer.com/average-salary-european-union-2017>.

⁷ Prof. Herman Matthijs How much does a (European) head of state cost? Retrieved 12th of June, 2018, from: https://remco.es/wp-content/uploads/2016/03/SJASS_Vol.13_No.2-123-144.pdf.

частини: компонент А, пов'язаний з надходженнями, тобто виплачуваням доходом (див. Рис. 1 та Додаток 1), та компонент В, пов'язаний з витратами на персонал та матеріальними витратами.

Витрати, пов'язані з компонентом В, детально висвітлюються в королівському бюджеті, зокрема маються на увазі витрати на оплату праці штату Королівського палацу, майнові витрати, використання приватного літака. Витрати на підтримку нерухомості покриваються державою.

Окрім того, існують витрати, непов'язані з королівським палацом, але необхідні для виконання функціональних обов'язків монарха та за які відповідальні міністерства. Маються на увазі витрати на Державну службу громадської інформації, військовий штаб та бюджетні асигнування на королівський кабінет (головне завдання кабінету – сприяння виконанню конституційних обов'язків монарха)³.

Згідно зі ст. 40 Конституції Нідерландів⁸ королівська родина звільнена від оподаткування асигнувань, які виділяються з бюджету, окрім того, податок на майно також не сплачується з тієї частини майна, яке використовується для виконання обов'язків монарха.

Королівська родина зобов'язана сплачувати податок на майно тільки з приватної власності. Також транспортні засоби, які використовуються у державних цілях, звільнені від оподаткування транспортним податком⁷.

Починаючи з 2010 року, публікується щорічний звіт з визначенням бюджетних асигнувань та податковим статусом королівської родини.

У **Великобританії** використовується зовсім інша система планування бюджету для королівської родини, ніж на континенті: бюджетний рік починається 1 квітня та закінчується 31 березня. Звіт про фінансування королівської родини повинен оприлюднюватися кожні 5 років⁹.

Відповідно до Державного акта Великобританії¹⁰, окрім асигнувань на утримання королівської родини, виділяються різноманітні гранти від Департаменту культури, медіа та спорту на витрати Королівства, пов'язані з інформацією та комунікацією. Водночас фінансування, яке забезпечує цей департамент, покриває витрати, пов'язані з послугами на обслуговування майна будівель, які використовуються королевою (Букінгемський палац, замок Вінсдор тощо). Також щорічно департамент транспорту виділяє кошти на подорожі, пов'язані з виконанням офіційних обов'язків¹¹.

Королівські асигнування, які виплачуються згідно з Державним актом, не є предметом оподаткування. Щорічно складається звіт про витрачання коштів королівською родиною та ретельно перевіряється внутрішнім аудиторським комітетом і зовнішнім аудитором, який визначено в Державному акті.

У **Бельгії** відповідно до ст. 89 Конституції¹² цивільний список асигнувань не може перевірятися під час правління глави країни. З 1853 року парламент голосує за закони, які забезпечують асигнування на утримання спадкоємців престолу.

Королівські асигнування базуються на трьох індикаторах, зокрема індекси споживчих цін, трирічному коригуванні, заснованому на рівні заробітних плат державних службовців, які працюють на федеральний уряд, та трирічному коригуванні, заснованому на сплаті соціального внеску роботодавцями. Фактично асигнування корегуються на індекс інфляції та відсутня процедура перевірки витрачання асигнувань федеральним урядом або парламентом.

Суми асигнувань звільнені від оподаткування. Більшість витрат, пов'язаних з королівською родиною Бельгії, фінансуються з бюджетів інших департаментів, включаючи витрати на подорожі та безпеку. Члени королівської родини мають сплачувати податки з будь-якого доходу, отриманого з приватних джерел, їхні приватні транспортні засоби теж оподатковуються¹³.

8 The Constitution of the Kingdom of the Netherlands 2008. Article 40. Retrieved 12th of June, 2018, from: <https://www.government.nl/documents/regulations/2012/10/18/the-constitution-of-the-kingdom-of-the-netherlands-2008>.

9 Sovereign Grant Act, 2011. Review by Royal Trustees of Sovereign Grant. Netherlands. Retrieved 30th of June, 2018, from: <https://www.legislation.gov.uk/ukpga/2011/15/section/7>.

10 Civil List Act of 1972. UK legislation. Retrieved 12th of June, 2018, from: <https://www.legislation.gov.uk/ukpga/1972/7/contents>.

11 Prof. Herman Matthijs How much does a (European) head of state cost? Retrieved 12th of June, 2018, from: https://remco.es/wp-content/uploads/2016/03/SJASS_Vol.13_No.2-123-144.pdf.

12 The Belgian Constitution. May 2014. Retrieved 12th of June, 2018, from: https://www.dekamer.be/kvvcr/pdf_sections/publications/constitution/GrondwetUK.pdf.

13 Prof. Herman Matthijs How much does a (European) head of state cost? Retrieved 12th of June, 2018, from: https://remco.es/wp-content/uploads/2016/03/SJASS_Vol.13_No.2-123-144.pdf.

Статтею 10 Конституції Данії¹⁴ затверджено бюджетні асигнування королівській родині на покриття витрат, пов'язаних з виконанням відповідних функцій. Витрати на модернізацію та утримання королівських будівель покриваються за рахунок держави. Члени королівської родини (королева, принц, принцеса) звільнені від сплати податку з доходів фізичних осіб та транспортних податків. Окрім того, вони мають право на відшкодування ПДВ.

Щорічно фінанси королеви перевіряють незалежні аудитори, висновок яких публікується як частина загального щорічного звіту королівської родини Данії¹⁵.

Отже, незалежно від статусу держави (республіка чи монархія) главам держав у багатьох випадках покриваються витрати, пов'язані з безпекою, допоміжним персоналом, розміщенням, офіційними подорожами тощо.

Основні відмінності в оплаті праці глав держав між республікою та монархією:

- особиста винагорода в президентів нижча, ніж у монархів;
- члени королівських сімей мають асигнування, чого нема в більшості президентів.

2. РІВЕНЬ ЗАРОБІТНИХ ПЛАТ ГЛАВ УРЯДІВ КРАЇН ОЕСР

Окрім глав держав, важливе функціональне значення мають глави уряду, тому на Рис. 2 представлено порівняння рівня заробітних плат глав урядів країн ОЕСР та середньої заробітної плати по країні в 2017 році.

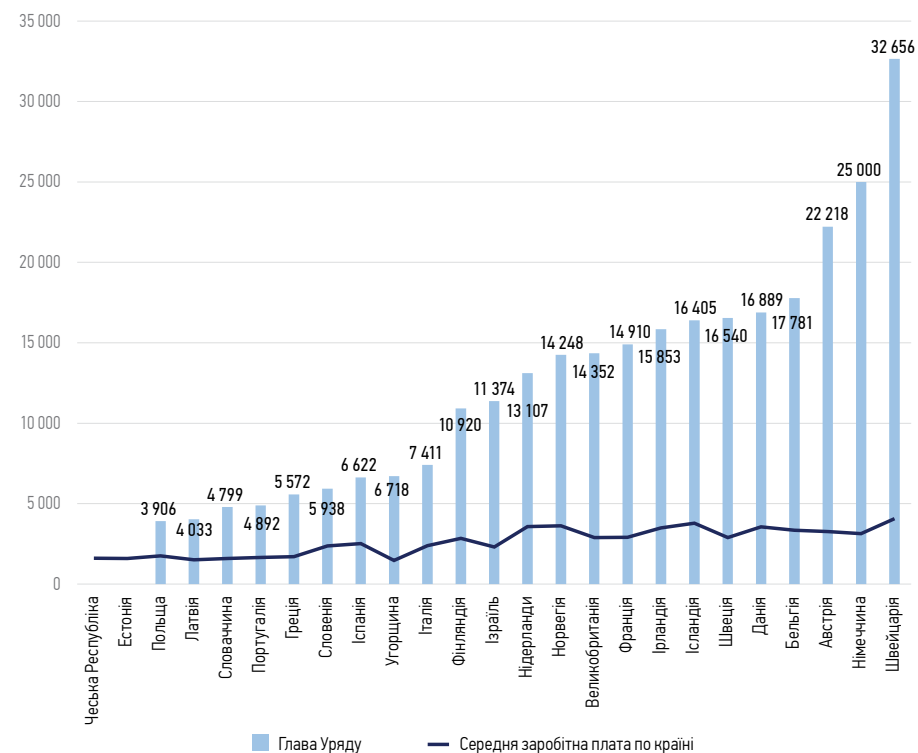

Рис. 2. Рівень місячних зарплат глав урядів країн ОЕСР та рівень середньої заробітної плати по країні в 2017 році, євро.

Джерело: розраховано автором на основі інформації про річні заробітні плати глав урядів¹⁶ та середньої заробітної плати в ЄС¹⁷.

¹⁴ Denmark Constitution, part 10. Adopted on 5 June 1953. Retrieved 12th of June, 2018, from: <http://www.parliament.am/library/sahmanadrutyunner/dania.pdf>.

¹⁵ Prof. Herman Matthijs How much does a (European) head of state cost? Retrieved 12th of June, 2018, from: https://remco.es/wp-content/uploads/2016/03/SJASS_Vol.13_No.2-123-144.pdf.

¹⁶ Pay check. Base pay packets for the heads of state and government in the OECD. Retrieved 11th of June, 2018, from: <https://www.ig.com/uk/forex/research/pay-check#/salary>; List of salaries of heads of state and government. Retrieved 8th of June, 2018, from: https://en.wikipedia.org/wiki/List_of_salaries_of_heads_of_state_and_government.

¹⁷ Average salary in European Union, 2017. Retrieved 12th of June, 2018, from: <https://www.reinischfischer.com/average-salary-european-union-2017>.

Рівень перевищення заробітної плати глав урядів над середньою заробітною платою по країні на місяць у 2017 році за критерієм типу правління, кількість разів

Поділ країн ОЕСР за типом правління					
Парламентські республіки		Конституційні монархії		Президентські республіки	
Країна	Рівень	Країна	Рівень	Країна	Рівень
Швейцарія	8,0	Бельгія	5,3	Франція	5,1
Німеччина	8,0	Великобританія	5,0	Португалія	2,9
Австрія	6,8	Данія	4,8	Польща	2,7
Швеція	5,7	Норвегія	3,9		
Ізраїль	4,9	Нідерланди	3,7		
Угорщина	4,6	Іспанія	2,6		
Ірландія	4,5				
Ісландія	4,3				
Фінляндія	3,8				
Греція	3,3				
Італія	3,1				
Латвія	2,7				
Словенія	2,5				

З аналізу Рис. 1 помітно, що найбільш високооплачуваними главами держав є монархи Великобританії, Данії, Бельгії та Нідерландів, але глави парламенту в цих країнах мають у середньому заробітну плату на рівні 15 тис. євро на місяць, що не є найвищими показниками серед розглянутих країн ОЕСР.

Найвищий рівень заробітних плат у глав уряду Швейцарії (більше 32 тис. євро на місяць), Німеччини (близько 25 тис. євро на місяць) та Австрії (більше 22 тис. євро на місяць), які є парламентськими республіками.

У таких країнах, як Бельгія, Данія, Ісландія, Ірландія та Швеція, прем'єр-міністри отримують заробітну плату від 15 до 20 тис. євро, а у Фінляндії, Франції, Ізраїлі, Нідерландах, Великобританії та Норвегії заробітна плата для глав парламенту становить від 10 до 15 тис. євро. При цьому варто зазначити, що Бельгія, Данія, Норвегія, Великобританія та Нідерланди є конституційними монархіями та мають одні з найвищих рівнів оплати праці серед країн ОЕСР для глав держав. Усі інші країни з діапазоном оплати праці від 10 до 20 тис. належать до парламентських республік, окрім Франції, яка є президентською республікою.

У Чеській Республіці, Естонії, Греції, Угорщині, Італії, Латвії, Словаччині, Словенії (парламентські республіки), Польщі, Португалії (президентські республіки) та Іспанії (конституційна монархія) рівень оплати праці прем'єр-міністрів становить від 3,5 до 6 тис. євро. Детальніше річні рівні заробітку глав парламентів та назви посад у кожній країні представлено в Додатку 1.

При порівнянні середнього рівня заробітної плати (Рис. 2) можна сказати, що серед розглянутих країн ОЕСР нема значних коливань та розбіжностей у рівні середньої оплати праці: найбільша середня заробітна плата характерна для Швейцарії (близько 4 тис. євро), найменша – для Угорщини (близько 1,5 тис. євро). Середній рівень заробітної плати для розглянутих країн ОЕСР становить 2,6 тис. євро.

Рівень перевищення заробітної плати глави уряду над середнім значенням по країні за критерієм поділу країн за політичним устроєм представлено в Табл. 2.

Згідно з Табл. 2 у Швейцарії та Німеччині оплата праці керівника уряду на місяць перевищує середню заробітну плату по країні у 8 разів, в Австрії – майже в 7 разів, у Швеції – майже в 6 разів. Усі зазначені країни є парламентськими республіками. У Бельгії, Великобританії, Данії (конституційні монархії) та Франції (президентська республіка) таке перевищення становить майже 5 разів; Ісландії, Ізраїлі, Ірландії (парламентські республіки) та Норвегії (конституційна монархія) – більш ніж 4 рази.

У таких країнах, як Чеська Республіка, Естонія, Греція, Угорщина, Італія, Латвія, Словаччина, Словенія (парламентські республіки), Польща, Португалія (президентська республіка) та Іспанія (конституційна монархія), перевищення становить близько 2-3 разів.

Також більшість прем'єр-міністрів у європейських країнах мають додаткові фінансові та нефінансові бонуси, наприклад у **Великобританії** до фінансових бонусів прем'єр-міністра¹⁸ належать безкоштовні поїздки та покриття витрат

¹⁸ What perks come with the position of Prime Minister (pay, retirement, benefits)? Retrieved 13th of June, 2018, from: <https://www.quora.com/What-perks-come-with-the-position-of-Prime-Minister-pay-retirement-benefits>.

на проживання, колишні прем'єр-міністри мають право на отримання пенсії, яка становить половину щорічної зарплати, отримання коштів, пов'язаних з виконанням державних обов'язків у громадському житті, зазначені кошти не є доступними для лідерів опозиції (ліміт коштів встановлено на рівні близько 130 тис. євро¹⁹).

До нефінансових бонусів належить можливість проживання в офіційній будівлі Лондона та Букингемширу та використання транспортних засобів на спеціальне замовлення.

У **Фінляндії** прем'єр-міністр отримує покриття всіх витрат, пов'язаних з офіційними поїздками, може використовувати урядові транспортні засоби та механізми забезпечення безпеки. Також виділяється компенсація на страхування від нещасних випадків та на медичне обслуговування.

Окрім того, прем'єр-міністр отримує урядову житлову будівлю, а уряд покриває всі витрати, пов'язані з її утриманням, системою опалення та світла, устаткуванням та необхідним штатом працівників²⁰.

У **Норвегії** прем'єр-міністру покриваються витрати, пов'язані з офіційними поїздками, відповідно до встановленої урядової шкали²¹. Після вечірніх засідань (після 10 вечора) витрати на таксі до місця розміщення в Осло також покриваються. Поїздки за кордон повинні бути схвалені Президіумом та покриваються згідно з урядовою шкалою. Усі витрати, пов'язані з розміщенням, поштові та телефонні витрати (телефонні витрати в офісі, удома та мобільні) покриваються урядом без встановлення ліміту.

Страхування життя від нещасного випадку покривається на таких самих умовах, як і іншим державним службовцям у Норвегії. Пенсійну схему для парламентарів було ухвалено в 2012 році, її розмір залежить від стажу роботи в парламенті. Пенсійна схема гнучка, а пенсійний вік – від 62 років до 75. Відсоток нарахування пенсії залежить від отримуваної зарплати та становить

від 6,03% до 24,13%. Також парламентарі сплачують податок з доходів на загальних підставах.

В **Італії** відшкодовуються витрати, пов'язані з додатковими витратами на подорожі та поїздки за кордон і телефон. Відшкодування перш за все спрямоване на покриття видатків, пов'язаних з проживанням у Римі згідно із Законом №1261²². Дозволено місячне утримання на суму близько 4003 євро, яке може бути зменшено в разі відсутності на засіданнях парламенту під час голосувань на 206,58 євро за кожен день пропуску.

Випускаються спеціальні перепустки для вільного переміщення на автострадах, залізничних шляхах, морським та повітряним транспортом для поїздок по країні. Щодо поїздок за кордон, пов'язаних з навчанням та парламентською діяльністю, вони відшкодовуються на рівні максимум 3 100 євро щорічно. Відшкодування на телефонні витрати становить максимум 3 098,74 євро на рік²³.

Тобто в країнах ОЕСР середня заробітна плата становить 2,5 тис. євро та не має значної диференціації залежно від країни, а зарплати глав парламентів деяких країн, зокрема Швейцарії, Німеччини, Австрії, перевищують у близько 8-10 разів заробітну плату прем'єр-міністрів Естонії, Чеської Республіки, Польщі, Латвії тощо.

19 Конвертацію суми 115 тис. фунтів стерлінгів у євро проведено за допомогою XE currency converter. Retrieved 13th of June, 2018, from: <https://www.xe.com/currencyconverter/convert/?Amount=1&From=GBP&To=EUR>.

20 Act on Ministers' Pay and Allowances (1096/2006, amendments up to 1153/2011 included). Prime Minister's Office. Finland. Part 4-6. Retrieved 13th of June, 2018, from: <http://www.finlex.fi/fi/laki/kaannokset/2006/en20061096.pdf>.

21 Financial support for MPs. Retrieved 13th of June, 2018, from: <https://www.stortinget.no/en/In-English/Members-of-the-Storting/Financial-support/>.

22 Law no. 1261 of 1965 (still on force). Retrieved 13th of June, 2018, from: https://publicofficialsfinancialdisclosure.worldbank.org/sites/fdl/files/assets/law-library-files/Italy_MPs%20Salary%20Law_1965_it.pdf.

23 Members' pay and allowances – arrangements in other parliaments. Lucinda Maer and Richard Kelly. Parliament and Constitution Centre. Retrieved 13th of June, 2018, from: <http://researchbriefings.files.parliament.uk/documents/SN05050/SN05050.pdf>.

3. ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ ЗАРОБІТНИХ ПЛАТ ЧЛЕНІВ ПАРЛАМЕНТУ ЄВРОПЕЙСЬКИХ КРАЇН

У багатьох європейських країнах високий рівень оплати праці має не тільки глава уряду, але й члени парламенту, тому на Рис. 3 представлено порівняльний аналіз заробітних плат членів парламентів європейських країн та рівень середньої заробітної плати по країні.

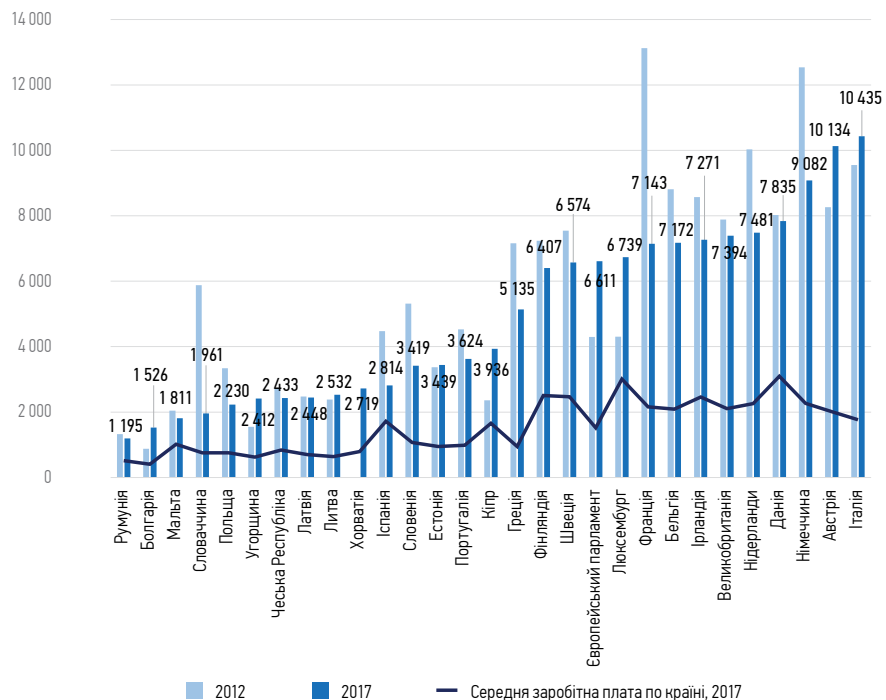

Рис. 3. Заробітні плати членів парламентів на місяць у країнах Європи у 2012 та 2017 рр. та середня заробітна плата по країні в 2017 році.

Джерело: розраховано автором на основі інформації Асоціації з адвокатування публічної політики в ЄС²⁴, даних Європарламенту²⁵ та середньої заробітної плати в ЄС²⁶.

24 Basic monthly salary for MPs in the EU. Association of public policy advisors to the European Union. Retrieved 16th of June, 2018, from: <http://www.aalep.eu/basic-monthly-salary-mps-eu>; Salary Study Atlas in the 27 EU-countries. Retrieved 7th of July, 2018, from: <https://presse.preisvergleich.de/salary-atlas-in-the-27-eu-countries-mps-earn-an-average-of-878-percent-more-than-eu-citizens/>.

25 MEP pay and expenses. EU Parliament. Retrieved 16th of June, 2018, from: <http://www.jeanlambertmep.org.uk/about-the-european-parliament/mep-pay-and-expenses/>, European Parliament. MEPs. Retrieved 16th of June, 2018, from: <http://www.europarl.europa.eu/meps/en/about-meps.html>.

26 Average salary in European Union, 2017. Retrieved 12th of June, 2018, from: <https://www.reinisisfischer.com/average-salary-european-union-2017>.

Рис. 3 показує, що найвищий рівень заробітних плат на місяць у 2017 році мали члени парламенту Австрії, Італії (більше 10 тис. євро), Німеччини (близько 9 тис. євро) та Данії (близько 8 тис. євро). У Франції, Бельгії, Ірландії, Великобританії, Нідерландах рівень заробітних плат становив більш ніж 7 тис. євро; члени Європейського парламенту та парламентів Фінляндії, Швеції, Люксембургу мали рівень оплати праці близько 6,5 тис. євро, а Греції та Кіпру – 5 та 4 тис. євро відповідно.

Парламентарі Словенії, Естонії та Португалії мають рівень оплати праці близько 3,5 тис. євро на місяць; Хорватії та Іспанії – 3 тис. євро на місяць; Угорщини, Чеської Республіки, Латвії та Литви – близько 2,5 тис. євро на місяць. Для Мальти, Словаччини, Польщі властивий рівень середньомісячної заробітної плати членів парламенту на рівні близько 2 тис. євро.

У Румунії та Болгарії найнижчі заробітні плати серед парламентарів Європи, а саме – 1,2 та 1,5 тис. євро відповідно.

Згідно з Рис. 3 у багатьох країнах Європи, а саме – Німеччині, Нідерландах, Греції, Бельгії, Португалії та Словенії – у 2017 році порівняно з 2012 роком заробітна плата членів парламенту зменшилася на 20-35%. У Словаччині зменшення заробітної плати за п'ять аналізованих років відбулося на 70%. У Франції, Іспанії та Польщі – близько 45%. У Великобританії, Ірландії, Швеції, Фінляндії, Чеській Республіці, Мальті та Румунії рівень оплати праці членів парламенту зменшився на 10-15%.

Для Люксембургу, Кіпру, Угорщини та Європейського парламенту, навпаки, характерне збільшення заробітної плати парламентарів на 50-60%, тоді як для Болгарії приріст становив 73%. Для Литви, Італії та Австрії властивий помірний рівень збільшення – 6, 10 та 22% відповідно. У Латвії, Данії та Естонії рівень заробітних плат членів парламенту на місяць у 2017 році залишився майже без змін порівняно з 2012 роком (зміна 1-2%).

Також важливе значення для аналізу рівня заробітних плат має порівняння рівня середньої заробітної плати по країні та заробітної плати членів парламенту (Табл. 3).

Таблиця 3

Рівень перевищення заробітної плати членів парламенту над середньою заробітною платою по країні на місяць у 2017 році за критерієм типу правління, кількість разів

Поділ країн ОЕСР за типом правління					
Парламентські республіки		Конституційні монархії		Президентські республіки	
Країна	Рівень	Країна	Рівень	Країна	Рівень
Італія	5,9	Великобританія	3,5	Литва	4,0
Греція	5,4	Бельгія	3,4	Португалія	3,7
Австрія	5,0	Нідерланди	3,3	Франція	3,3
Німеччина	4,0	Данія	2,5	Польща	3,0
Угорщина	3,9	Люксембург	2,2	Кіпр	2,4
Болгарія	3,8	Іспанія	1,6	Румунія	2,3
Естонія	3,6				
Латвія	3,5				
Хорватія	3,4				
Словенія	3,2				
Ірландія	3,0				
Чеська Республіка	2,9				
Швеція	2,7				
Словаччина	2,6				
Фінляндія	2,6				
Мальта	1,8				

Джерело: розраховано автором на основі даних Рис. 3.

Згідно з Табл. 3 найбільший розрив між рівнем заробітних плат членів парламенту та середнім значенням по країні характерний для парламентських республік: близько 6 разів – для Італії, близько 5 разів – для Австрії та Греції, перевищення в 4 рази в 2017 році притаманне Німеччині, Угорщині та Болгарії. Розрив на рівні близько 4 разів – у президентських республіках Литві та Португалії.

Тенденцію перевищення заробітної плати членів парламенту над рівнем середньомісячної заробітної плати по країні в 3-3,5 рази в 2017 році мають такі країни, як Естонія, Великобританія, Латвія, Хорватія, Бельгія, Франція, Нідерланди, Словенія, Польща, Ірландія та Чеська Республіка; водночас Швеція, Словаччина, Фінляндія, Данія, Кіпр, Румунія, Люксембург мають аналогічне перевищення на рівні близько 2,5 разів; для Іспанії та Мальти характерний найменший рівень перевищення – близько 1,7 разів.

Окрім заробітної плати, більшість парламентарів європейських країн отримують покриття додаткових витрат, пов'язаних з їхньою діяльністю. Детальніше в Розділі 4.

4. РІВЕНЬ ПОКРИТТЯ ВИТРАТ ТА ДОДАТКОВИХ БОНУСІВ ДЛЯ ЧЛЕНІВ ПАРЛАМЕНТУ КРАЇН ЄС

В **Австрії** парламент називається Національна рада (The National Council). Окрім зазначеної на Рис. 3 базової заробітної плати, члени парламенту Австрії мають право на додаткові витрати на суму максимально 524 євро на місяць²⁷. Члени парламенту із спеціальними функціями мають вищий рівень заробітної плати, зокрема перший заступник голови парламенту – 210% від звичайної заробітної плати члена парламенту, заробітна плата для другого та третього заступника й головуючих парламентських груп – 170%.

У **Бельгії** парламент має назву Палата представників (Chambers of Representatives), дозволені додаткові витрати становлять 24 тис. євро на весь період виконання обов'язків у парламенті, зазначена сума звільнена від оподаткування.

На **Кіпрі** парламент називається так само, як у Бельгії. Парламентарі, окрім базової заробітної ставки, мають додаткову представницьку річну надбавку розміром 23,2 тис. євро, екстравитрати на секретарські послуги розміром 12,3 тис. євро та місячні витрати на поїздки – 589 євро для кожного члена парламенту.

Водночас за повний термін роботи в парламенті його член заслуговує на пенсію розміром 16,2 тис. євро на рік; за два або більше повні терміни роботи річна пенсія становить 39,7 тис. євро.

Базова зарплата для членів парламенту **Данії** (Folketinget) – 83,8 тис. євро на рік, до неї додається 8 058,79 євро для парламентарів I категорії та 10,1 тис. євро для парламентарів II категорії²⁸. Члени парламенту Данії не можуть відмовитися від додаткової винагороди.

Член парламенту, який вийшов з його складу у зв'язку з черговими виборами

²⁷ How does Europe pay its politicians? How European Politicians ` salaries add up? James Nickerson and Chris Parmenter. Retrieved 16th of June, 2018, from: <http://www.cityam.com/229115/how-does-europe-pay-its-politicians>.

²⁸ Примітка: винагорода I категорії виплачується членам парламенту, які проживають в Данії, ця сума не оподатковується. Винагорода II категорії виплачується членам парламенту, які були обрані в Гренландії та Фарерських островах, також звільнена від оподаткування. Remuneration and Pensions. The Danish Parliament. Retrieved 16th of June, 2018, from: <http://www.thedanishparliament.dk/en/members/remuneration-and-pensions>.

чи хворобою, отримує додаткову оплату, засновану на базовій заробітній платі, на період від 12 до 24 місяців після виходу, який залежить від строку роботи в парламенті.

В **Естонії** члени парламенту (Riigikogu) отримують заробітну плату (див. Рис. 3) на основі найвищої заробітної плати в Естонії (5,3 тис. євро), яка індексується на відповідний коефіцієнт. Окрім того, витрати, пов'язані з роботою, компенсуються членам парламенту на основі платіжних виписок на суму, яка не може перевищувати 30% від заробітної плати парламентаря.

Водночас члени парламенту, офіційне місце проживання яких згідно з реєстром знаходиться не в Таллінні, мають право на компенсацію витрат на житло, яка виплачується на основі документів, що засвідчують витрати на житло, сума не може перевищувати 20% від заробітної плати.

У **Фінляндії** члени парламенту (The Eduskunta) мають щомісячну надбавку до базової заробітної плати після 12 років роботи розміром близько 500 євро. Також вони отримують компенсацію на витрати від 990 до 1,8 тис. євро на місяць, які залежать від місця проживання та наявності другого дому в столичній частині Гельсінкі.

Ті члени парламенту, які мають стаж роботи в парламенті більш ніж 15 років, отримують пенсії на рівні 60% від їхньої середньомісячної заробітної плати за останні 15 років.

Також члени парламенту мають право на безкоштовний проїзд у залізничному та повітряному транспорті, у таксі в столичній частині Гельсінкі з робочою метою.

У парламенті **Франції** (Chamber of deputies), окрім базової заробітної плати (див. Рис. 3), парламентарі отримують покриття витрат на проживання (3%) розміром 165 євро на місяць та на відвідування засідань (25%), що становить 1,4 тис. євро.

Окрім того, членам парламенту покриваються операційні витрати та витрати на утримання необхідного штату. Пенсійне забезпечення для парламентарів становить 2,7 тис. євро на місяць, середній вік, у якому парламентарі можуть вийти на пенсію, – 65 років.

Поїздки залізничним транспортом першим класом у межах Франції членам парламенту покриваються за рахунок Національної асамблеї. Для поїздок Парижем та його передмістям Національна асамблея має близько 12 транспортних засобів з водіями, які члени парламенту можуть використовувати з робочою метою.

В основу місячної заробітної плати члена парламенту **Німеччини** (The Bundestag) покладено місячний дохід судді федеральних судів вищого рівня (9 тис. євро на місяць). Також член Бундестагу отримує покриття витрат, пов'язаних з утриманням окремого офісу у виборчих округах за межами парламенту, включаючи рентні та комунальні платежі, сервісні збори, складські та офісні матеріали, витрати на засоби комунікації, поштові витрати.

Також покриваються додаткові витрати, понесені у зв'язку із засіданнями в Бундестагу, та витрати на поїздки, за винятком офіційних поїздок за кордон.

Парламент **Угорщини** представлений Національною асамблеєю (The National Assembly). Окрім базової заробітної плати (Рис. 3), парламентарю щомісячно покриваються витрати на житло або готель (599 євро), офіс (1,2 тис. євро), мобільний телефон (100 євро) та персонал (2,4 тис. євро).

Члени парламенту **Ірландії** (Dáil Éireann) щорічно отримують покриття додаткових витрат, пов'язаних з утриманням офісів та транспортних витрат.

Базова оплата праці членів Сенату **Італії** (Senate of the Republic) зменшується на суму податку з доходів та внесків до пенсійного фонду, внесків на охорону здоров'я, також у разі роботи поза межами Сенату з членів парламенту щомісячно вираховується близько 200 євро.

Окрім того, членам парламенту щомісячно виплачується 3,5 тис. євро та фіксована ставка для накладних витрат (2,1 тис. євро щомісяця).

Члени парламенту **Люксембургу** (Chamber of Deputies) отримують заробітну плату, яка складається з неоподатковованої частини (близько 3 тис. євро) та оподатковованої (3,2 тис. євро) на місяць.

Витрати на подорожі покриваються за рахунок парламенту, тоді як кошти на утримання офісу та штату виплачуються не безпосередньо членам парламенту, а їхнім політичним партіям. Пенсія парламентарів залежить від

стажу роботи в парламенті. Також члени парламенту отримують плату за участь (attendance fee) у кожному засіданні комітету або пленарному засіданні розміром 100 євро, 50% з яких оподатковуються.

Члени парламенту **Нідерландів** (House of Representatives) не мають особливих бонусів до базової заробітної плати (див. Рис. 3), окрім 8% надбавки на відпустки під кінець року в грудні.

Члени парламенту **Норвегії** (The Storting) мають визначений розмір річної заробітної плати на рівні 95 тис. євро²⁹; витрати на бізнес-поїздки та поїздки вихідного дня додому для мешканців передмість, а також телекомунікаційні витрати покриваються у повному обсязі. У розпорядженні парламенту 147 мебльованих апартаментів різних розмірів, які доступні для тих парламентарів, які проживають на відстані більш ніж 40 км від будівлі парламенту.

Члени Парламенту **Польщі** (The Sejm) сплачують податки з доходів на загальних підставах, так само як і внески на соціальне та медичне страхування. Усі члени парламенту отримують додаткові кошти розміром 25% від їхньої заробітної плати. Також для окремих парламентарів передбачені спеціальні надбавки за виконання обов'язків голови комітету розміром 20%, заступника голови – 15% та голови тимчасового підкомітету – 10%.

У парламенті **Португалії** (Chamber of Deputies) його члени, окрім базової заробітної плати, отримують додаткове покриття витрат, яке залежить від рівня політика (the level of politician), максимально 3,4 тис. євро на місяць. Витрати на поїздки покриваються на рівні 0,36 євро за 1 км; для тих депутатів, які живуть у більш віддалених від парламенту містах, розмір покриття транспортних витрат вищий.

Заробітну плату для членів парламенту **Словаччини** (The National Council) згідно з внесеними поправками до Закону³⁰ від 2011 року було зафіксовано на рівні 1,9 тис. євро. Для виконання адміністративної роботи член

29 Financial support for MPs. Stortinget. Norway. Retrieved 17th of June, 2018, from: <https://www.stortinget.no/no/a/Members-of-the-Storting/Financial-support/>.

30 How does Europe pay its politicians? How European Politicians' salaries add up? James Nickerson and Chris Parmenter. Retrieved 16th of June, 2018, from: <http://www.cityam.com/229115/how-does-europe-pay-its-politicians>; Slovakia's Parliament approves symbolic hike in constitutional officials' salaries. Central European Financial Observer. Retrieved 17th of June, 2018, from: <https://financialobserver.eu/recent-news/slovakias-parliament-approves-symbolic-eur1-hike-in-constitutional-officials-salaries/>.

парламенту може отримати компенсацію розміром 2 077 євро (на утримання регіонального офісу або винайм асистентів).

У парламентському офісі кожен член парламенту забезпечується асистентом від Національної ради. Окрім того, можуть виплачуватися інші бонуси залежно від мандату та досвіду члена парламенту.

Також парламентарі можуть безкоштовно використовувати залізничний транспорт. Витрати на поїздки до парламенту для тих членів, які живуть за межами Братислави, відшкодовуються в повному обсязі, парламентарі також мають право на проживання в одній з будівель Національної ради.

Повноваження та функції членів парламенту **Словенії** (The National Assembly) відрізняються залежно від рангів з 55-го по 62-ий, при цьому оплата праці диференціюється від 3,5 до 5,2 тис. євро на місяць.

Додаткові витрати для членів парламенту становлять до 750 євро на місяць, а представницькі – близько 900 євро на місяць.

У парламенті **Іспанії** (Congress of Deputies) заробітна плата – 5,1 тис. євро, або близько 61,4 тис. євро на рік. Окрім того, представницькі витрати становлять близько 900 євро та додаткові витрати – 750 євро на місяць.

Базова заробітна плата члена парламенту **Швеції** (The Riksdag) – 78,1 тис. євро щорічно, вона є основою для оподаткування. Витрати на подорожі та технічне обладнання, а також понаднормова робота компенсуються в повному обсязі. Максимальний рівень компенсації – 921 євро на місяць. Страхування життя та витрати на подорожі покриваються за рахунок парламенту.

Щорічна заробітна плата членів парламенту **Великобританії** (House of Commons) становить 74 тис. євро. Членам парламенту також покриваються витрати на розміщення, офісні витрати, штат та поїздки за рахунок Незалежного органу парламентських стандартів (Independent Parliamentary Standards Authority).

Більшість членів парламенту Великобританії є також міністрами, тому отримують додаткову міністерську заробітну плату.

Члени Європейського парламенту разом з базовою оплатою на рівні 101 808

євро на рік отримують додаткові бонуси для покриття витрат, пов'язаних з виконанням обов'язків парламентарів³¹. Офісні витрати, витрати на телефон, комп'ютер та поштові витрати покриваються повністю. Зазначені бонуси можуть бути зменшені наполовину, якщо члени парламенту не відвідують пленарні засідання протягом року (з вересня по серпень). Сума зазначених бонусів у 2018 році становить 4,4 тис. євро на місяць.

Більшість засідань Європейського парламенту (пленарні засідання, засідання комітетів та засідання політичних партій) відбуваються в Брюсселі або Страсбурзі. Членам парламенту відшкодовуються витрати на квитки для відвідування таких засідань на рівні бізнес-класу D для авіаподорожей, першого класу для залізничних подорожей та 0,5 євро за 1 км для поїздок на авто (у межах до 1 000 км) плюс фіксовані бонуси залежно від відстані та тривалості поїздки для покриття інших витрат.

Члени Європейського парламенту часто змушені їздити по країні, у якій вони були обрані, та за її межами для виконання своїх професійних обов'язків та в інших цілях (наприклад, участь у конференції чи робочий візит). Для забезпечення діяльності поза межами країни резидентства членам парламенту можуть відшкодовуватися витрати на поїздки, розміщення та інші витрати, максимальна сума на рік становить 4,2 тис. євро. Також членам парламенту в межах країни обрання відшкодовуються тільки витрати на поїздки, при цьому максимальна щорічна сума залежить від країни.

Добові бонуси:

- члени Європарламенту мають фіксовану ставку 306 євро на день для покриття витрат, які виникають під час парламентського періоду, у разі, якщо вони можуть підтвердити відвідування засідань (наявність підпису в офіційному реєстрі);
- якщо члени Європарламенту не беруть участі в більш ніж половині голосувань на пленарних засіданнях, бонуси можуть бути зменшені вдвічі. У випадках організації засідань за межами Європейського Союзу добові становлять 156 євро, а витрати на розміщення в готелі покриваються окремо.

Отже, більшості членів парламентів країн ЄС покриваються витрати, пов'язані

з діловими поїздками, телефонними розмовами, утриманням офісу та винаймом персональних асистентів, розмір зазначеного покриття варіюється залежно від країни.

31 MEP pay and expenses. EU Parliament. Retrieved 26th of June, 2018, from: <http://www.jeanlambertmep.org.uk/about-the-european-parliament/mep-pay-and-expenses/>, European Parliament. MEPs. Retrieved 16th of June, 2018, from: <http://www.europarl.europa.eu/meps/en/about-meps.html>.

5. РІВЕНЬ ЖИТТЯ КРАЇН ЄС НА ОСНОВІ АНАЛІЗУ СЕРЕДНЬОЇ ТА МІНІМАЛЬНОЇ ЗАРОБІТНОЇ ПЛАТИ, А ТАКОЖ ПАРИТЕТУ КУПІВЕЛЬНОЇ СПРОМОЖНОСТІ

Заробітні плати посадовців вищих рівнів, зокрема глав держав, глав або членів парламентів, не відображають рівень життя в цих країнах, бо зазвичай показники середньої заробітної плати по країні в декілька разів нижчі, а встановлена мінімальна заробітна плата не завжди відповідає паритету купівельної спроможності³² (детальніше в Додатку 3 та Рис. 4).

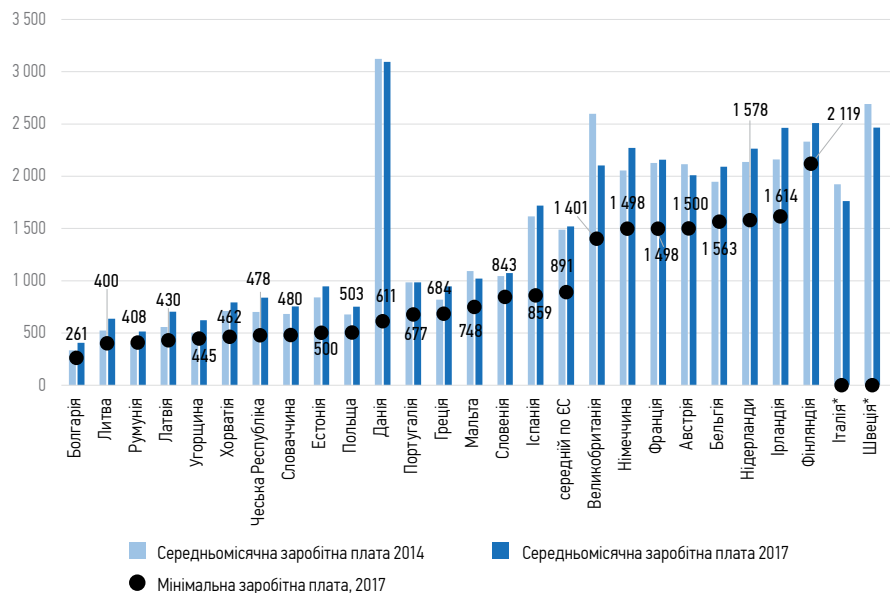

Рис. 4. Рівень середньомісячної заробітної плати в країнах ЄС у 2012 і 2017 рр. та мінімальної заробітної плати³³ в 2017 році, євро.

Джерело: офіційні дані про середню³⁴ та мінімальну³⁵ оплати праці в ЄС.

³² *Примітка:* паритет купівельної спроможності (purchasing power parity – PPP) дозволяє порівняти валюти різних країн на основі підходу визначення «кошику товарів», тобто згідно з паритетом дві валюти перебувають або в рівновазі, або кошик товарів (з урахуванням обмінного курсу валют) за номіналом мають однакову ціну. Формула для розрахунку PPP: $S = P1/P2$, де S – обмінний курс валюти 1 до валюти 2;

P1 – вартість товару x у валюті 1;

P2 – вартість товару x у валюті 2.

Джерело: What is purchasing power parity? Investopedia. Retrieved 29th of June, 2018, from: <https://www.investopedia.com/updates/purchasing-power-parity-ppp/#ixzz5JpDJ5WY4>.

³³ Для країн, позначених зірочкою на рис. 4, не встановлено мінімальну заробітну плату на законодавчому рівні.

Згідно з Рис. 4 та Додатком 4 для деяких країн характерне зменшення середньомісячної заробітної плати в 2017 році порівняно з показником 2012 року: для Італії, Швеції, Кіпру, Мальти – на 10%, Австрії – на 5%, Великобританії – 20%.

Майже без змін середньомісячної заробітної плати в 2017 році порівняно з 2012 роком залишилися в таких країнах, як Данія, Франція, Португалія, Словенія (збільшення або зменшення протягом п'яти років у межах 1-3%).

Збільшення заробітних плат у 2017 році на 10-15% спостерігалось в Німеччині, Ірландії, Греції, Естонії, Хорватії, Польщі та Словаччині.

Найбільші темпи росту середньомісячної заробітної плати за 2012–2017 рр. – близько 20-25% – були характерні для Литви, Латвії, Чеської Республіки, Угорщини, Болгарії та Румунії (яка є лідером за темпами росту заробітної плати – майже 30%); найменші темпи росту середньої оплати праці за цей період (близько 5-7% приросту) було зафіксовано в Нідерландах, Бельгії, Фінляндії та Іспанії.

Згідно з класифікацією Міжнародного валютного фонду (МВФ) країни за рівнем розвитку економіки поділяються на розвинуті та ті, що розвиваються³⁶. Деякі з країн, для яких був характерний найвищий темп приросту (Болгарія, Румунія, Угорщина, Хорватія), належать до країн, що розвиваються; водночас майже всі країни, для яких характерний незначний темп приросту або взагалі зниження рівня середньомісячної заробітної плати, за класифікацією МВФ, –

³⁴ Average salary in European Union, 2017. Reinis Fischer. Retrieved 29th of June, 2018, from: <https://www.reinifischer.com/average-salary-european-union-2017>; Salary Surveys. Wage indicator. Retrieved 29th of June, 2018: <https://wageindicator.org/salary/salary-survey>; Check in price. Europe. Retrieved 29th of June, 2018, from: <http://checkinprice.com/?s=cost+of+living>.

³⁵ Minimum wages. European Union, 2017. Reinis Fischer. Retrieved 29th of June, 2018: <https://www.reinifischer.com/whats-minimum-wage-european-union-2017>; Minimum wage statistics. Eurostat, 2017. Retrieved 29th of June, 2018, from: http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Minimum_wage_statistics; International minimum wage. State minimum wages, 2017. Retrieved 29th of June, 2018, from: <https://www.minimum-wage.org/>; Statutory minimum wages 2018. Industrial relations. Eurofund. Research report. Retrieved 29th of June, 2018, from: https://www.eurofound.europa.eu/sites/default/files/ef_publication/field_ef_document/ef18005en.pdf.

³⁶ *Примітка:* рівень розвитку країни визначається на основі кількісних індикаторів: рівень зайнятості та безробіття, а також ВВП на душу населення.

Джерело: Understanding the Developed/Developing Countries Taxonomy. Advocates for international development. June, 2018. Retrieved 29th of June, 2018, from: <http://www.a4id.org/policy/understanding-the-developeddeveloping-country-taxonomy/>; World economic outlook. International Monetary Fund. April, 2017. Retrieved 29th of June, 2018, from: <https://www.imf.org/~media/Files/Publications/WEO/2017/April/pdf/tblpartb.ashx>.

розвинені країни.

Найвищий рівень середньомісячної заробітної плати в 2017 році в Данії – майже 3 100 євро на місяць. Австрія, Бельгія, Великобританія, Франція, Нідерланди, Німеччина, Ірландія, Швеція, Фінляндія мають середню оплату праці на місяць від 2 000 до 2 500 євро.

Діапазон від 1 500 до 1 700 євро на місяць у середньому мають такі країни, як Кіпр, Іспанія та Італія; а для Естонії, Греції, Португалії, Мальти та Словенії характерний рівень оплати праці на місяць близько 1 000 євро. У Чеській Республіці, Хорватії, Словаччині, Польщі, Латвії, Литві та Угорщині середній розмір заробітної плати становить 600-800 євро на місяць, а найнижчий рівень оплати праці серед проаналізованих країн у Болгарії та Румунії (близько 400 та 500 євро відповідно).

В Італії, Швеції та Кіпрі не встановлено мінімального рівня оплати праці (див. Рис. 4). У Данії рівень середньої заробітної плати перевищує мінімальний у п'ять разів, для більшості інших європейських країн (Австрія, Німеччина, Великобританія, Нідерланди, Ірландія, Бельгія, Франція, Греція, Португалія, Литва, Латвія, Угорщина, Словаччина, Мальта, Болгарія, Румунія) показник перевищення становить близько 30-50%. В Естонії, Хорватії, Іспанії, Латвії та Чеській Республіці середня заробітна плата перевищує мінімальну на 70-100%.

Найбільший розмір мінімальної заробітної плати у Фінляндії (понад 2 000 євро, при цьому середня заробітна плата – близько 2 500 євро), досить високий рівень мінімальної заробітної плати мають працівники Ірландії (близько 1 600 євро), Нідерландів, Бельгії, Австрії, Німеччини, Франції (близько 1 500 євро) та Великобританії (1 400 євро).

Згідно з Рис. 4 мінімальну заробітну плату на рівні 600-800 євро мають Іспанія, Словенія, Мальта, Греція, Португалія та Данія; тоді як у Польщі, Естонії, Словаччині, Чеській Республіці, Хорватії, Угорщині, Латвії, Румунії та Литві мінімальний розмір заробітної плати встановлено на рівні 400-500 євро. Критично низький показник мінімальної заробітної плати в Болгарії: у 2017 році він становив 260 євро на місяць.

Розрив між середньою заробітною платою та її мінімальним рівнем по країні представлено в Таблиці 4.

Рівень перевищення середньої заробітної плати над її мінімальним рівнем у країні на місяць у 2017 році за критерієм типу правління, кількість разів

Поділ країн ОЕСР за типом правління					
Парламентські республіки		Конституційні монархії		Президентські республіки	
Країна	Рівень	Країна	Рівень	Країна	Рівень
Естонія	1,9	Данія	5,1	Литва	1,6
Чеська Республіка	1,8	Великобританія	1,5	Польща	1,5
Хорватія	1,7	Нідерланди	1,4	Португалія	1,5
Латвія	1,6	Бельгія	1,3	Франція	1,4
Словаччина	1,6			Румунія	1,3
Болгарія	1,6				
Ірландія	1,5				
Німеччина	1,5				
Угорщина	1,4				
Греція	1,4				
Мальта	1,4				
Австрія	1,3				
Словенія	1,3				
Фінляндія	1,2				

Джерело: розраховано автором на основі даних Рис. 4.

Найбільший рівень перевищення середнього рівня заробітної плати над мінімальним характерний для конституційної монархії Данії – 5,1 разів; наступні в списку парламентські республіки: Естонія (1,9), Чеська Республіка (1,8) та Хорватія (1,7). Для більшості інших країн ЄС характерний рівень перевищення близько 1,5 разів залежно від політичного устрою країни.

Найменший розрив на рівні 1,2-1,3 разів притаманний таким парламентським республікам, як Австрія, Словенія, Фінляндія, конституційній монархії Бельгії та президентській республіці Румунії.

Отже, найбільша мінімальна заробітна плата в 2017 році була у Фінляндії, при цьому середня заробітна плата перевищує мінімальну лише на 18%, найвищий рівень середньої заробітної плати притаманний для Данії, при цьому мінімально встановлений рівень нижчий у п'ять разів. Найнижчий рівень середньої та мінімальної заробітної плати серед проаналізованих європейських країн у Болгарії (400 та 260 євро відповідно).

ВИСНОВКИ

Для визначення рівня оплати праці в країнах Європи було проаналізовано зарплату посадовців вищих рівнів, а саме – президентів, прем'єр-міністрів та членів парламенту, а також середній та мінімальний рівень оплати праці в кожній країні.

Найбільшу заробітну плату мають монархи таких держав, як Великобританія, Бельгія, Данія та Нідерланди. У Швейцарії, Австрії, Ісландії, Ірландії, Італії, Іспанії та Німеччині одні з найвищих заробітних плат для президентів (у середньому 20 тис. євро на місяць). Президенти Фінляндії, Греції, Ізраїлю та Франції отримують заробітну плату в середньому близько 12 тис. євро.

Що стосується таких країн, як Естонія, Чеська Республіка, Латвія, Угорщина, Польща, Португалія, Словенія, то вони мають найнижчий серед розглянутих країн рівень президентських заробітних плат – у середньому 4-5 тис. євро на місяць.

Найвищі заробітні плати серед країн ОЕСР сплачуються главам парламенту Швейцарії (більше 32 тис. євро на місяць), Німеччини (близько 25 тис. євро) та Австрії (більше 22 тис. євро).

У Бельгії, Данії, Ісландії, Ірландії та Швеції глави парламенту отримують заробітну плату від 15 до 20 тис. євро, а у Фінляндії, Франції, Ізраїлі, Нідерландах, Великобританії та Норвегії – від 10 до 15 тис. євро.

У Чеській Республіці, Естонії, Греції, Угорщині, Італії, Латвії, Польщі, Португалії, Словаччині, Словенії та Іспанії рівень оплати праці для прем'єр-міністрів становить від 3,5 до 6 тис. євро. При цьому середній рівень заробітної плати в цих країнах – 2,6 тис. євро.

Окрім того, варто зауважити, що у Швейцарії та Німеччині оплата праці прем'єр-міністра на місяць перевищує середню заробітну плату по країні у 8 разів, в Австрії – майже в 7 разів, у Швеції – майже в 6 разів, у Бельгії, Франції, Великобританії та Данії – майже в 5 разів, Ісландії, Ізраїлі, Норвегії та Ірландії – більш ніж у 4 рази.

Що стосується членів парламенту, то найвищий рівень заробітних плат на місяць у 2017 році мали парламентарі Австрії, Італії (більше 10 тис. євро),

Німеччини (близько 9 тис. євро) та Данії (близько 8 тис. євро). У Франції, Бельгії, Ірландії, Великобританії, Нідерландах рівень заробітних плат становить більш ніж 7 тис. євро; при цьому члени Європейського парламенту та парламентів Фінляндії, Швеції, Люксембургу отримують близько 6,5 тис. євро, а Греції та Кіпру – 5 та 4 тис. євро відповідно.

Словенія, Естонія та Португалія мають рівень оплати праці членів парламенту близько 3,5 тис. євро на місяць; Хорватія та Іспанія – 3 тис. євро на місяць; Угорщина, Чеська Республіка, Латвія та Литва – близько 2,5 тис. євро на місяць. Для Мальти, Словаччини, Польщі характерний рівень середньомісячної заробітної плати членів парламенту близько 2 тис. євро.

У Румунії та Болгарії найнижчі рівні заробітних плат серед парламентарів Європи – 1,2 та 1,5 тис. євро відповідно.

Але при цьому розрив між рівнем заробітної плати членів парламенту та середньою заробітною платою по країні становив близько 6 разів у 2017 році в Італії, близько 5 разів – в Австрії та Греції, перевищення на рівні 4 разів у 2017 році притаманне Європейському Союзу загалом, а саме – Німеччині, Литві, Угорщині, Болгарії та Португалії.

Тенденцію перевищення заробітної плати членів парламенту над рівнем середньомісячної заробітної плати по країні в 3-3,5 рази в 2017 році мають такі країни, як Естонія, Великобританія, Латвія, Хорватія, Бельгія, Франція, Нідерланди, Словенія, Польща, Ірландія та Чеська Республіка; тоді як Швеція, Словаччина, Фінляндія, Данія, Кіпр, Румунія, Люксембург – близько 2,5 разів; для Іспанії та Мальти характерний найменший рівень перевищення – близько 1,7 разів.

У роботі також проаналізовано особливості систем нарахування фінансових та нефінансових бонусів для парламентарів більшості європейських країн.

З аналізу рівня середньої та мінімальної заробітної плати видно, що в Данії рівень середньої заробітної плати перевищує мінімальну в 5 разів, для більшості інших європейських країн (Австрія, Німеччина, Великобританія, Нідерланди, Ірландія, Бельгія, Франція, Греція, Португалія, Литва, Латвія, Угорщина, Словаччина, Мальта, Болгарія, Румунія) цей показник становить близько 30-50%. В Естонії, Хорватії, Іспанії, Латвії та Чеській Республіці середня заробітна плата перевищує мінімальну на 70-100%.

При цьому найвищий рівень середньомісячної заробітної плати в 2017 році в Данії – майже 3 100 євро на місяць; Австрія, Бельгія, Великобританія, Франція, Нідерланди, Німеччина, Ірландія, Швеція, Фінляндія мають середню оплату пр

ДОДАТКИ

ДОДАТОК 1

Заробітні плати в країнах ОЕСР на рік, євро

Країна	Глава держави		Глава уряду		Середня зп по країні
	Назва посади	Заробітна плата	Назва посади	Заробітна плата	
Австрія	Президент	328 188	Канцлер	266 616	39 187
Бельгія	Монарх	11 728 477	Прем'єр-міністр	213 372	40 235
Чехія	Президент	70 755	н. д.*	н. д.1*	19 248
Данія	Монарх	10 992 590	Прем'єр-міністр	20 2669	42 664
Естонія	Президент	62 400	н. д.*	н. д.*	19 166
Фінляндія	Президент	126 000	Прем'єр-міністр	131 041	34 182
Франція	Президент	178 924	Прем'єр-міністр	178 920	34 884
Німеччина	Президент	214 000	Канцлер	300 000	37 640
Греція	Президент	138 732	Прем'єр-міністр	66 864	20 386
Угорщина	Президент	57 581	Прем'єр-міністр	80 613	17 617
Ісландія	Президент	290 485	Прем'єр-міністр	196 863	45 426
Ірландія	Президент	249 014	Прем'єр-міністр	190 233	41 934
Ізраїль	Президент	140 581	Прем'єр-міністр	136 488	27 607
Італія	Президент	239 000	Прем'єр-міністр	88 936	28 721
Латвія	Президент	57 381	Прем'єр-міністр	48 396	18 167
Нідерланди	Монарх	888 000	Прем'єр-міністр	15 7287	42 869
Польща	Президент	568 20	Прем'єр-міністр	46 876	21 033
Португалія	Президент	78 276	Прем'єр-міністр	58 707	19 903
Словаччина	н. д.*	н. д.*	Прем'єр-міністр	57 588	19 075
Словенія	Президент	65 028	Прем'єр-міністр	71 256	28 371
Іспанія	Монарх	238 908	Прем'єр-міністр	79 458	30 292
Швейцарія	Канцлер	3 81590	Прем'єр-міністр	391 877	48 785
Великобританія	Монарх	87 139 175	Прем'єр-міністр	172 220	34 757
Швеція	н. д.*	н. д.*	Прем'єр-міністр	198 483	34 741
Норвегія	н. д.*	н. д.*	Прем'єр-міністр	170 975	43 526

Джерело: складено автором на основі інформації про річні заробітні плати глав держав та парламентів³⁷, середньої заробітної плати в ЄС³⁸ та звіту ОЕСР³⁹.

* Примітка: н. д. – нема даних для цієї країни

37 Pay check. Base pay packets for the heads of state and government in the OECD. Retrieved 11th of June, 2018, from: <https://www.ig.com/uk/forex/research/pay-check#/salary>; List of salaries of heads of state and government. Retrieved 8th of June, 2018, from: https://en.wikipedia.org/wiki/List_of_salaries_of_heads_of_state_and_government.

38 Average salary in European Union, 2017. Retrieved 12th of June, 2018, from: <https://www.reinisisfischer.com/average-salary-european-union-2017>.

39 Government at a Glance 2017 – Contextual factors. OECD. Retrieved 10th of July, 2018, from: <https://www.oecd.org/gov/government-at-a-glance-2017-contextual-factors.pdf>.

Рівень заробітної плати членів парламенту та середньої по країнах ЄС на місяць, євро

Країна	Заробітна плата членів парламенту на місяць		Середня заробітна плата по країні, 2017
	2012	2017	
Італія	9 550	10 435	1 762
Австрія	8 264	10 134	2 009
Німеччина	12 536	9 082	2 270
Данія	8 023	7 835	3 095
Нідерланди	10 032	7 481	2 263
Великобританія	7 888	7 394	2 102
Ірландія	8 573	7 271	2 464
Бельгія	8 808	7 172	2 091
Франція	13 127	7 143	2 157
Люксембург	4 305	6 739	3 009
Швеція	7 543	6 574	2 465
Фінляндія	7 235	6 407	2 509
Греція	7 156	5 135	947
Кіпр	2 359	3 936	1 658
Португалія	4 526	3 624	984
Естонія	3 374	3 439	945
Словенія	5 313	3 419	1 074
Іспанія	4 474	2 814	1 718
Хорватія	н. д.	2 719	792
Литва	2 380	2 532	637
Латвія	2 476	2 448	703
Чеська Республіка	2 722	2 433	837
Угорщина	1 551	2 412	622
Польща	3 341	2 230	752
Словаччина	5 881	1 961	755
Мальта	2 041	1 811	1 021
Болгарія	882	1 526	406
Румунія	1 323	1 195	515
Європейський парламент	4 299	6 611,42	1 520

Середньомісячний паритет купівельної спроможності⁴⁰ та середня заробітна плата, скоригована на паритет купівельної спроможності⁴¹, у 2017 році, євро⁴²

Країна	Середньомісячний паритет купівельної спроможності	Середня заробітна плата, скоригована на паритет купівельної спроможності
Італія	2 589,9	2 046,1
Австрія	3 386,4	2 367,2
Німеччина	3 424,2	2 311,8
Данія	3 387,3	2 676,8
Нідерланди	3 642,1	2 192,0
Великобританія	2 995,8	2 051,8
Ірландія	5 129,5	2 410,4
Бельгія	3 161,2	1 955,7
Франція	2 971,6	2 271,9
Швеція	3 495,4	2 341,9
Фінляндія	3 010,4	2 271,0
Греція	1 883,5	1 245,1
Кіпр	2 391,7	2 074,7
Португалія	2 065,5	1 255,7
Естонія	2 156,0	1 299,7
Словенія	2 336,4	1 462,7
Іспанія	2 599,8	2 037,2
Хорватія	1 658,5	1 378,8
Литва	2 193,3	1 124,5
Латвія	1 877,2	1 202,7
Чеська Республіка	2 411,5	1 507,5
Угорщина	2 001,4	1 170,2
Польща	2 004,7	1 834,3
Словаччина	2 242,6	1 215,8
Мальта	2 848,3	н. д.
Болгарія	1 472,6	1 144,9
Румунія	1 664,3	1 226,4
Середнє по ЄС	2 757,7	н. д.

40 Purchasing Power Parity. International Monetary Fund, 2017. Retrieved 30th of June, 2018, from: www.imf.org/external/pubs/ft/weo/2018/01/weodata/weorept.aspx.

41 Average net wage PPP adjusted by European country. Reddit/Europe, 2017. Retrieved 30th of June, 2018, from: https://www.reddit.com/r/europe/comments/89gua0/average_net_wage_ppp_adjusted_by_european_country/.

42 Середню заробітну плату, скориговану на паритет купівельної спроможності, було розраховано в євро на основі конвертеру середніх місячних обмінних курсів 2017 року. Retrieved 30th of June, 2018, from: <https://www.x-rates.com/average/?from=USD&to=EUR&amount=1&year=2017>

ДОДАТОК 4

**Рівень середньої та мінімальної заробітної плати на місяць у
європейських країнах, євро**

Країна	Середньомісячна заробітна плата		Мінімальна заробітна плата, 2017
	2014	2017	
Італія	1 923	1 762	не встановлено
Австрія	2 114	2 009	1 500
Німеччина	2 054	2 270	1 498
Данія	3 122	3 095	611
Нідерланди	2 136	2 263	1 578
Великобританія	2 597	2 102	1 401
Ірландія	2 160	2 464	1 614
Бельгія	1 946	2 091	1 563
Франція	2 128	2 157	1 498
Швеція	2 690	2 465	не встановлено
Фінляндія	2 330	2 509	2 119
Греція	818	947	684
Кіпр	1 833	1 658	не встановлено
Португалія	985	984	677
Естонія	841	945	500
Словенія	1 044	1 074	843
Іспанія	1 615	1 718	859
Хорватія	710	792	462
Литва	524	637	400
Латвія	557	703	430
Чеська Республіка	701	837	478
Угорщина	503	622	445
Польща	678	752	503
Словаччина	683	755	480
Мальта	1 092	1 021	748
Болгарія	333	406	261
Румунія	398	515	408
Середнє значення по ЄС	1 489	1 520	890,5

вул. Вел. Житомирська, 11, офіс 512
01025, Київ, Україна
тел. +38 044 255 92 31
info@feao.org.ua
www.feao.org.ua
www.facebook.com/feao.vru/

© Офіс з фінансового та економічного аналізу у Верховній Раді України, 2018
Передрук цього матеріалу авторизований. Дозвіл на використання або передрук
тексту необхідно отримати напряму від власників прав.